

Jan Mojak, Elżbieta Niezbecka

Dowody imienne i na okaziciela na włożone wkłady oszczędnościowe : (próba interpretacji art. 18 Prawa bankowego)

Palestra 41/9-10(477-478), 22-29

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jan Mojak
Elżbieta Niezbecka

Dowody imienne i na okaziciela na włożone wkłady oszczędnościowe

(Próba interpretacji art. 18 Prawa bankowego).

I. Zachodzące w Polsce zmiany w istotny sposób rzutują na znaczenie i sposób funkcjonowania sektora bankowego w kraju, w szczególności w zakresie usług świadczonych na rzecz ludności. W warunkach gospodarki rynkowej deponowanie środków pieniężnych w banku oraz korzystanie z pośrednictwa banku w celu dokonywania różnego rodzaju operacji finansowych staje się powoli zjawiskiem masowym.

Deponowanie w banku środków pieniężnych przez osoby fizyczne rodzi konieczność uregulowania wielu zagadnień i rozstrzygnięcia dość kontrowersyjnych problemów. W prawie cywilnym podstawowe uregulowania w zakresie zawierania umów dotyczących składania depozytów w banku zawarte jest w Kodeksie cywilnym i ustawie z 31 stycznia 1989 r. Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r., Nr 72, poz. 359 z późn. zm.).

Kodeks cywilny w art. 725–733 reguluje problematykę umowy rachunku bankowego. W praktyce funkcjonuje wiele różnych rodzajów rachunków bankowych¹, a ich szczególną postacią jest umowa o wkład oszczędnościowy². Brak

jest jednak w kodeksie cywilnym postanowień dotyczących określenia formy zawarcia umowy, a w szczególności sposobu udokumentowania faktu zdeponowania w banku środków pieniężnych przez posiadacza rachunku.

Uzupełnienie postanowień kodeksu cywilnego odnośnie do umowy rachunku bankowego zawarte jest w przepisach Prawa bankowego. W Prawie bankowym w art. 13–16 uregulowana jest kwestia rachunków bankowych i rozliczeń pieniężnych, a w art. 17–24 wkładów oszczędnościowych. Jeżeli chodzi o zagadnienie dokumentowania złożenia środków pieniężnych w banku jedynie art. 18 Prawa bankowego stwierdza, że „banki wystawiają dowody imienne i na okaziciela na włożone wkłady oszczędnościowe”. Poza tym tak lakonicznym zapisem nie istnieje w kodeksie cywilnym i prawie bankowym żaden przepis określający pojęcie dowodu imiennego lub dowodu na okaziciela na wkłady pieniężne zgromadzone przez osoby fizyczne na rachunkach oszczędnościowych.

Niniejsze opracowanie stanowi próbę interpretacji art. 18 Prawa bankowego

w celu ustalenia pojęcia „dowodu imiennego i na okaziciela na włożone wkłady”.

II. Przepis art. 18 Prawa bankowego wyraźnie wskazuje na rozróżnienie w stosunkach bankowych dowodów imiennych i dowodów na okaziciela w odniesieniu do rachunków bankowych, na których zdeponowane są wkłady posiadaczy określonych rachunków. Także przepis art. 729 k.c. jednoznacznie nawiązuje do konstrukcji rachunku bankowego imiennego. Jednakże – niezależnie od charakteru wystawionego dowodu zawarcia umowy – sama umowa rachunku bankowego ma zawsze taki sam charakter, wystawiony dowód jej zawarcia nie ma większego znaczenia przy określaniu jej charakteru. Inaczej mówiąc wystawiony dowód nie ma wpływu na sam charakter umowy rachunku bankowego zawieranej pomiędzy bankiem a posiadaczem rachunku.

Należy jednak stwierdzić – w świetle całokształtu obowiązujących przepisów – że realizacja pewnych skutków prawnych powiązanych z faktem zdeponowania w banku środków pieniężnych może być uzależniona od charakteru dowodu legitymującego posiadacza rachunku bankowego, czyli charakteru dowodu, jakim dysponuje posiadacz rachunku bankowego w celu wykazania swoich praw do tego rachunku i zgromadzonych na nim środków pieniężnych. Chodzi tu przede wszystkim o problem sposobu wykonywania praw przysługujących posiadaczowi rachunku, w tym też i przenoszenia ich na inne osoby oraz kwestii gwarancji bezpieczeństwa wkładów uregulowanych w ustawie z 14 grudnia 1994 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym

(Dz.U. Nr 74, poz. 440, z późn. zm.). Z charakterem dowodu jest także powiązany sposób jego umorzenia oraz sposób prowadzenia egzekucji.

III. Analizując teksty wskazanych wyżej ustaw można stwierdzić, że pojęcie dowodu imiennego i dowodu na okaziciela nie zostało zdefiniowane ani w kodeksie cywilnym, ani w Prawie bankowym, ani też w ustawie o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym. Wydaje się jednak, że dla określenia pojęcia danego dowodu można posłużyć się analogią z papierami wartościowymi. Takie rozwiązanie może znaleźć swoje oparcie nie tylko w samej zbieżności terminologicznej w tym zakresie, ale także w przepisach Prawa bankowego regulujących tryb umarzania dowodów imiennych i na okaziciela. Tryb ten bowiem określa art. 19 Prawa bankowego. Zgodnie z ust. 2 tego przepisu dowody na okaziciela podlegają umorzeniu na zasadach określonych w przepisach o umarzaniu utraconych dokumentów, czyli ich umorzenie następuje w tym samym trybie, jak umorzenie papierów wartościowych (art. 912¹⁴ k.c.). Natomiast umarzanie dowodów imiennych jest szczegółowo uregulowane przepisami Prawa bankowego i odbywa się na odrębnych zasadach (art. 19 ust. 1 Prawa bankowego).

W świetle przepisów kodeksu cywilnego regulujących papiery wartościowe można stwierdzić, że imienne dowody na złożone wkłady są to dowody legitymujące ściśle określoną osobę, tj. ściśle, już od chwili zawarcia umowy rachunku bankowego, określające indywidualnie osobę posiadacza rachunku. Tym samym rachunek bankowy zostaje powiązany z konkretną osobą i to związanie trwa w zasadzie przez cały czas obowiązywa-

nia umowy rachunku bankowego. Sama forma dowodu imiennego (jego materialna postać) nie ma natomiast prawnego znaczenia, może być dowolna. W nowoczesnym obrocie bankowym dowodem takim może być dokument, który także pośrednio potwierdza fakt posiadania rachunku przez konkretną osobę, np. czek, karty płatnicze, itp. Ważne jest natomiast tylko jedno, by osoba posiadacza rachunku była od początku i nadto przez cały czas trwania umowy określona indywidualnie. Tym samym tylko konkretny podmiot jest uprawniony do danego rachunku i zgromadzonych na nim środków i tylko ten podmiot może tym rachunkiem dysponować. Inaczej mówiąc posiadacz rachunku jest znany z imienia i nazwiska lub nazwy (w przypadku osób prawnych). Dalszą konsekwencją wystawienia dowodu imiennego jest także i to, że przenoszenie praw do rachunku, na który wystawiono dowody imienne, jest bardzo sformalizowane. Przeniesienia tych praw można dokonać także tylko na inny indywidualnie określony podmiot, co wynika zresztą już z samej istoty dowodu imiennego.

Zupełnie inaczej natomiast przedstawia się problem dowodów na okaziciela. Dowody na okaziciela są to dowody, które legitymują każdą osobę będącą posiadaczem danego dowodu, indywidualizacja posiadacza rachunku nie następuje więc w chwili zawarcia umowy rachunku bankowego. Jego tożsamość nie musi być ujawniona także w chwili dokonywania dyspozycji w odniesieniu do tego rachunku. W celu dokonywania dyspozycji konieczne jest z zasady jedynie posiadanie określonego dowodu wystawionego przez bank. Dowód taki może mieć dowolną formę, istotne jest tyl-

ko to by na podstawie treści takiego dokumentu nie można było ustalić posiadacza rachunku jako osoby indywidualnie, imiennie wskazanej, np. uprawniony przedstawia do wykupu w banku bony lokacyjne lub inne dokumenty o podobnym charakterze. Tym samym posiadacz rachunku jest i w chwili zawarcia umowy i w czasie trwania umowy osobą anonimową, a jego indywidualizacja w momencie dokonywania dyspozycji polega na okazaniu dokumentu wystawionego przez bank, co wcale nie oznacza, że posiadacz dowodu w celu realizacji przysługujących mu uprawnień musi ujawnić swoją tożsamość. Taka formuła prawna dowodów na okaziciela pozwala na szybki i właściwie niczym nie skrępowany obrót prawami do rachunku bankowego i zgromadzonych na nim środków.

IV. Nie ulega wątpliwości, że pomiędzy dowodami imiennymi i dowodami na okaziciela istnieją zasadnicze różnice. Konsekwencje tych różnic w charakterze dowodów dla pozycji posiadacza rachunku są daleko idące, a mianowicie:

1) przy dowodzie imiennym posiadacz rachunku jest zindywidualizowany od samego początku istnienia rachunku, przy dowodzie na okaziciela osoba posiadacza rachunku nie jest zindywidualizowana przez cały czas trwania umowy, posiadaczem jest każda osoba, w ręku której znajduje się stosowny dowód,

2) dowody imienne wykluczają możliwość zachowania anonimowości przez posiadacza rachunku, dowody na okaziciela pozwalają zachować anonimowość także w chwili realizacji uprawnień przez posiadacza dowodu, tym samym jego osoba może w ogóle nie zostać ujawniona,

3) przy rachunkach bankowych imiennych tylko posiadacz rachunku lub osoby przez niego upoważnione mogą dysponować rachunkiem i zgromadzonymi na tym rachunku środkami, przy rachunkach natomiast na okaziciela dysponentem jest każda osoba legitymująca się stosownym dokumentem,

4) rachunki bankowe na okaziciela, z uwagi na swoją istotę mogą być bardzo szybko i łatwo przenoszone z jednego podmiotu na drugi, w zasadzie bez żadnych ograniczeń, rachunki imienne cechy tej nie posiadają, ich przenoszenie jest sformalizowane lub w ogóle wyłączone przez stosowne uregulowania obowiązujące pomiędzy stronami.

W tym stanie rzeczy, skoro posiadacz rachunku bankowego, na który zostały wystawione dowody na okaziciela, ma tak dużą swobodę w dysponowaniu środkami, możliwość łatwego i szybkiego przenoszenia posiadanych środków pieniężnych, jego ryzyko związane z posiadaniem takiego rachunku powinno być jednak inne niż ryzyko posiadacza rachunku bankowego, na który wystawiono dowody imienne i który w zasadzie ma znacznie ograniczone możliwości przeniesienia posiadanego rachunku bankowego na inną osobę. Nie bez znaczenia jest tu także – z punktu widzenia obrotu i jego bezpieczeństwa – fakt anonimowości posiadacza rachunku. O tym jaki rachunek zostaje otwarty przez posiadacza rachunku bankowego decyduje wyłącznie on sam, obowiązujące przepisy nie wprowadzają w tym zakresie ani nakazów, ani ograniczeń. Powyższe okoliczności mogą jednak stanowić podstawę do różnicowania stopnia ryzyka związanego z posiadaniem określonego rachunku. Ułatwienia, jakie w obrocie

może dawać posiadanie rachunku, związanego z wystawieniem dowodów na okaziciela, uzasadnia wyższy stopień ryzyka posiadacza rachunku bankowego. Natomiast reżim prawny rachunku imiennego może pozwalać na obniżenie tego ryzyka. Rachunki imienne dają ich posiadaczowi tym samym większy stopień bezpieczeństwa rekompensujący pośrednio ograniczenia w obrocie posiadanymi środkami przez jego sformalizowanie, dysponować rachunkiem bowiem może tylko osoba imiennie wskazana, a nie dowolny podmiot posiadający dany dowód zdeponowania środków pieniężnych w banku (dowód imienny). Okoliczność powyższa znajduje także potwierdzenie w regulacji zawartej w ustawie o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, zgodnie z którą gwarancjami są objęte jedynie środki pieniężne udokumentowane dowodami imiennymi.

Należy też jednocześnie wskazać, iż określone uregulowanie problematyki wystawiania dowodów zdeponowania środków pieniężnych w banku, w tym też i gwarancji środków zgromadzonych na rachunkach bankowych może wskazywać na dążenie do objęcia środków pieniężnych gromadzonych na rachunkach bankowych pewną kontrolą. Przy dowodach imiennych zapewniona bowiem zostaje możliwość ustalenia kto jest właścicielem środków pieniężnych, a co za tym istnieje możliwość ujawnienia stanu rachunku bankowego wobec osób trzecich (art. 48 Prawa bankowego). W odniesieniu natomiast do rachunków bankowych, na które wystawiono dowody na okaziciela istnieje pełna tajemnica, skoro posiadacz rachunku jest anonimowy nie ma możliwości ujawnienia faktu istnienia i stanu rachunku oso-

bom trzecim. Okoliczność ta może stanowić dodatkowe uzasadnienie dla objęcia tego typu rachunków słabszą ochroną niż rachunki z dowodami imiennymi.

V. Przedstawione wyżej rozważania nie wyczerpują całości problematyki dowodów złożenia w banku środków pieniężnych. W praktyce bankowej może występować szereg skomplikowanych zagadnień, z których największe znaczenie wydaje się mieć:

1) określenie charakteru prawnego dowodów zdeponowania w banku środków pieniężnych, na które wystawiono dokumenty w postaci „bonów oszczędnościowych”, „bonów lokacyjnych”, „certyfikatów”, „certyfikatów depozytowych”, itp.,

2) dopuszczalność zmiany charakteru wystawionego dowodu w trakcie obowiązywania umowy rachunku bankowego i skutków takiego zdarzenia, np. przekształcenia dowodu na okaziciela na dowód imienny, czyli dopuszczalność tzw. „uimiennienia” dowodu.

VI. Określenie charakteru prawnego dowodów zdeponowania w banku środków pieniężnych, na które wystawiono dokumenty w postaci „bonów oszczędnościowych”, „bonów lokacyjnych”, „certyfikatów”, itp. musi być rozstrzygnięte w płaszczyźnie art. 18 Prawa bankowego.

W gospodarce rynkowej praktyka bankowa wykształciła instytucję certyfikatu depozytowego jako szczególnego rodzaju dokumentu na okaziciela (wyjątkowo tylko dokumentu imiennego) emitowanego przez banki w celu pozyskania zasobów pieniądza. Certyfikaty mogą występować w różnej postaci i mogą mieć różny charakter prawny. W prawie

polskim możliwy jest ich podział na dwie kategorie, a mianowicie mogą one mieć charakter albo papierów wartościowych albo mogą być tylko dowodem zawarcia umowy o wkład oszczędnościowy. Należy jednak podkreślić, iż zgodnie z raczej dominującym w doktrynie poglądem w polskim prawie cywilnym obowiązuje zasada *numerus clausus* papierów wartościowych³. Za papier wartościowy może więc być uznany tylko dokument emitowany na podstawie właściwych przepisów, a tym samym dokumenty nawet o tej samej nazwie mogą mieć różny charakter prawny. Stąd też o charakterze dokumentu należy rozstrzygać indywidualnie, biorąc przede wszystkim pod uwagę podstawę prawną emisji. Jeżeli podstawą wystawienia certyfikatu jest art. 38 Prawa bankowego, to ma on wówczas charakter papieru wartościowego. Inaczej mówiąc emisja certyfikatów jako papierów wartościowych stanowi odrębną czynność bankową, nie pozostającą w związku z prowadzeniem rachunków bankowych.

Oddzielne natomiast zagadnienie stanowią certyfikaty depozytowe wystawiane przez banki jako dowód zawarcia umowy o wkład oszczędnościowy. Tego rodzaju certyfikaty nie mają charakteru papieru wartościowego, są jedynie dowodem zawarcia określonej umowy, a więc można stwierdzić, iż – w kategoriach prawa cywilnego – są one jedynie znakami legitymacyjnymi⁴. Uprawnienia z tytułu zawartej umowy może wykonać jedynie osoba legitymująca się danym znakiem (certyfikatem). W polskiej praktyce bankowej certyfikaty stanowiące dowód zawarcia umowy o wkład oszczędnościowy występują pod różną nazwą, jako „bony oszczędnościowe”,

„bony lokacyjne”, „certyfikaty depozytowe”, „certyfikaty”, „bony pieniężne”, itp. Sama nazwa dokumentu nie ma większego znaczenia. Z zasady jednak różnego rodzaju certyfikaty wydawane są jako dokumenty na okaziciela, stąd ich główną zaletą jest możliwość zachowania anonimowości przez deponenta. Nie ma jednak przeszkód prawnych do wydawania wszelkiego typu certyfikatów jako dokumentów imiennych. O tym, czy dany dokument ma charakter dokumentu imiennego, czy też dokumentu na okaziciela rozstrzyga jego treść, a przede wszystkim umowa stron lub regulamin wydany na podstawie art. 12 Prawa bankowego przez bank zawierający umowę rachunku bankowego. Prawo bankowe nie reguluje bliżej problematyki omawianych dokumentów, stąd też istotne elementy stosunku prawnego powstającego pomiędzy bankiem a deponentem w następstwie zawarcia umowy rachunku bankowego określa regulamin. Regulamin taki wiąże strony w granicach zakreślonych przez art. 385 i n. k.c. W konkretnym więc wypadku należy indywidualnie ustalać, jaki charakter ma określony certyfikat – imienny czy na okaziciela.

VII. Kwestia dopuszczalności zmiany charakteru dowodu zdeponowania w banku środków pieniężnych, czyli „uimiennienia” wystawionych dokumentów na okaziciela stanowiących dowód zawarcia umowy rachunku bankowego i skutków takiego zdarzenia powinna być rozstrzygana w oparciu o ogólne zasady wystawiania dokumentów, w szczególności dokumentów bankowych. W prawie cywilnym brak jest ogólnego zakazu nadawania dokumentowi na okaziciela cech dokumentu

imiennego (i odwrotnie), co w praktyce oznacza dopuszczalność zmiany charakteru dokumentu, w tym też „uimiennienia” dokumentów na okaziciela. Niedopuszczalność zmiany charakteru dokumentu może jednak wynikać z jego istoty lub umowy stron, której integralną część stanowi regulamin bankowy. Nie da się bowiem określić jednej, generalnej zasady dopuszczalności lub niedopuszczalności dokonywania zmian, Prawo bankowe w ogóle nie zajmuje się kwestią zmiany charakteru dowodu na złożone w banku wkłady. Problem ten musi być więc ustalany indywidualnie, w oparciu o całością okoliczności danej sprawy, w szczególności treść zawartej umowy i dokumentu wystawionego jako dowód jej zawarcia oraz przepisy obowiązujące w danym banku w tym zakresie (regulamin bankowy).

Jeżeli umowa stron lub regulamin bankowy przewidują wydawanie dowodów zawarcia umowy rachunku bankowego – w odniesieniu do konkretnego typu rachunku – jedynie w postaci dokumentu na okaziciela, to do „uimiennienia” takiego dokumentu konieczna byłaby uprzednia zmiana treści obowiązującej strony umowy, np. w postaci aneksu lub zmiany postanowień regulaminu. Zmiany takie mogą być dokonane w każdym czasie zgodnie z wolą stron umowy, ale zawsze zmianę charakteru dokumentu musi poprzedzać właściwa zmiana w treści stosunku prawnego łączącego strony – umowie rachunku bankowego.

Możliwe jest też inne rozwiązanie, a mianowicie umowa stron lub regulamin mogą przyznawać jednej tylko stronie (z reguły będzie to deponent) uprawnienie do żądania zmiany charakteru wy-

stawionego dowodu, a więc wydania w zamian za dokument na okaziciela dokumentu imiennego. Wykonanie takiego uprawnienia może z zasady nastąpić w każdym czasie. Deponent składając jednostronne oświadczenie woli realizuje skutek w postaci zmiany charakteru dokumentu wystawionego jako dowód złożenia środków pieniężnych w banku.

Niemniej istotna – z punktu widzenia dokonywanych zmian w charakterze dokumentu – jest też kwestia sposobu „uimiennienia” danego dokumentu. Sposób ten powinien być ustalony przez strony w umowie albo regulaminie bankowym. Brak stosownych rozstrzygnięć w treści łączącego strony stosunku prawnego powoduje, że „uimiennienie” może być niedopuszczalne z przyczyn formalnych. Nie można bowiem uznać za „uimiennienie” samego faktu napisania na dokumencie na okaziciela imienia i nazwiska posiadacza dokumentu, nie prowadzi to bowiem do zmiany jego charakteru. Zmiana ta zawsze musi nastąpić w sposób ustalony przez strony, np. poprzez wydanie nowego dokumentu. Nie stanowi też indywidualizacji („uimiennienia”) dokumentu zgłoszenie żądania zapłaty, np. posiadacz dokumentu przedstawia w banku dany dokument do wykupu. W tym momencie następuje indywidualizacja posiadacza dokumentu, ale charakter prawny samego dokumentu nie ulega zmianie.

VIII. Ustalenie charakteru dokumentu wystawionego jako dowód na włożone w banku wkłady jest zagadnieniem dość skomplikowanym, a jednocześnie istotnym z punktu widzenia określenia szeregu skutków prawnych związanych z funkcjonowaniem danego

typu rachunków. Charakter dowodu ma także znaczenie z punktu widzenia bezpieczeństwa wkładów zdeponowanych w banku.

Powstanie Bankowego Funduszu Gwarancyjnego i objęcie systemem gwarancji wkładów pieniężnych na rachunkach bankowych, na które wystawiono dowody imienne spowodowało szereg problemów, w tym też konieczność określenia skutków prawnych czynności mających miejsce pomiędzy datą zawieszenia działalności banku i zgłoszenia wniosku o upadłość a datą ogłoszenia upadłości. Z tego punktu widzenia rozstrzygnięcie o charakterze dokumentu potwierdzającego złożenie w banku środków pieniężnych ma podstawowe znaczenie. Nie mniej istotne znaczenie będzie też miała ocena dopuszczalności „uimiennienia” dokumentu wystawionego przez bank po dacie zawieszenia jego działalności. Jednakże każdy przypadek „uimiennienia” – po dacie zawieszenia działalności banku – dokumentu stanowiącego dowód na włożony w banku wkład musi być oceniany indywidualnie. Ustawa o BFG określa granice odpowiedzialności gwarancyjnej i jako *lex specialis* musi być interpretowana ściśle. Wyeliminować należy wszelkie próby obchodzenia jej postanowień lub rozszerzania odpowiedzialności gwarancyjnej BFG poza zakres objęty przepisami ustawy. Zasygnalizowane tu niejako na marginesie problemy powiązane ściśle z pojęciem dowodu imiennego i dowodu na okaziciela są jednak dalszym zagadnieniem, niezmiernie złożonym i kontrowersyjnym, wykraczającym poza ramy niniejszego opracowania. Wskazuje to jednak na wagę poruszonej problematyki dowodów wystawianych przez

banki na włożone wkłady. W tym stanie rzeczy można postulować bliższe uregulowanie kwestii dowodów imiennych i na okaziciela w przepisach kodeksu cywilnego lub prawa bankowego, ale

jest to jedynie postulat *de lege ferenda*. Jednoznaczna regulacja w tym zakresie pozwoliłaby na wyeliminowanie szeregu wątpliwości jakie w praktyce powstają i w przyszłości mogą jeszcze powstać.

Przypisy:

¹ Por. bliżej S. Grzybowski: *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2. *Prawo zobowiązań – część szczegółowa* (praca zbiorowa pod redakcją S. Grzybowskiego), Warszawa 1976, s. 760 i n.

² Jw., s. 762 i n.

³ Por. M. Michalski: *Zasada numerus clausus w prawie papierów wartościowych*, Przegląd Sądowy 1995, s. 53 i n. oraz cytowaną tam literaturę.

⁴ Por. A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk: *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 1996, s. 230.